

FRANZ
KAFKA

a m e r i k a

Franz Kafka

AMERIKA

Franz Kafka

AMERIKA

© DOBROVSKÝ s.r.o., 2015

© Obálka: Jiří Miňovský - ARBE 2015

Translation© Dagmar Eisnerová - dědicové c/o DILIA, 2015

ISBN: 978-80-7642-715-0 (pdf)

Franz Kafka

AMERIKA

Přeložila: Dagmar Eisnerová

TOPIC

Když šestnáctiletý Karel Rossmann, kterého poslali chudí rodiče do Ameriky, protože ho svedla služebná a měla s ním dítě, vjížděl na lodi zpomalující už jízdu do newyorského přístavu, všiml si, že sochu Svobody, na kterou se už dlouho díval, znenadání jako by prudce ozářilo slunce. Zdálo se mu, že najednou napřahuje paži držící meč, a že vzduch kolem ní volně proudí.

„Ta je vysoká,“ řekl si, a jak tu stál a vůbec nepomýšlel na odchod, zvolna ho zatlačil stále rostoucí zástup nosičů, procházejících kolem něho, téměř až k palubnímu zábradlí.

Jakýsi mladý muž, s nímž se za plavby letmo seznámil, šel kolem něho a řekl: „Copak, nechce se vám ještě vystupovat?“

„Vždyť jsem připravený,“ řekl Karel, usmál se na něho a dal si kufr na rameno, z bujnosti a z přemíry sil. Ale jak se tak díval za svým známým, který pohupoval holí a vzdaloval se s ostatními, povšiml si zděšeně, že si dole v lodi zapomněl deštník. V rychlosti požádal známého, jenž se tím nezdál zvlášť potěšený, aby mu laskavě počkal chvílku u kufru, ještě jednou se rozhlédl kolem sebe, aby se tu vyznal, až se bude vracet, a spěšně odešel. Dole s lítostí zjistil, že chodba, kterou by si velice zkrátil cestu, je tentokrát uzavřená, což patrně souviselo s vyloděním všech cestujících, a musel si namáhavě hledat cestu po schodech, které znovu a znovu vedly k dalším schodům, chodbami, které neustále někam odbočovaly, musel projít prázdným pokojem s opuštěným psacím stolem, až opravdu docela zabloudil, neboť šel touto cestou jen jednou nebo dvakrát a vždy ve větší společnosti. Z bezradnosti, a protože nepotkal živou duši, jen neustále nad sebou slyšel šoupané kroky tisíců lidí a z dálky jako pouhý šum vnímal poslední záchvěvy už zastavených strojů, začal, aniž se rozmýšlel, nazdařbůh tlouci na malé dveře, na něž při svém bloudění narazil.

„Vždyť je otevřeno,“ zvolal kdosi zevnitř, Karel si upřímně oddechl a otevřel dveře. „Proč tak bláznivě boucháte na dveře?“

Zeptal se velikánský muž a sotva se na Karla podíval. Matné světlo, jež se už dávno opotřebovalo nahoře na lodi, pronikalo jakýmsi vrchním okénkem do ubohé kabiny, v níž stáli těsně vedle sebe jako ve skladišti postel, skříň, židle a ten muž. „Zabloudil jsem,“ řekl Karel, „ani jsem si toho tak za plavby nevšiml, ale je to strašně velká loď.“

„Ano, to máte pravdu,“ řekl muž s jakousi pýchou a nepřestal se zaobírat zámkem malého kufru, který oběma rukama stále znovu zavíral, aby si poslechl, jak zámek zapadá. „Pojďte přece dál!“ pokračoval muž, „snad nebudete stát venku!“

„Neruším?“ zeptal se Karel.

„Ale proč byste rušil!“

„Vy jste Němec?“ chtěl se Karel ještě ubezpečit, protože často slyšel, že zejména Irové jsou nebezpečím pro lidi, kteří právě přijeli do Ameriky.

„To jsem, to jsem,“ řekl muž.

Karel ještě váhal. Tu vzal muž znenadání za kliku, zavřel rychle dveře a postrčil jimi Karla dovnitř. „Nesnáším, když mi sem někdo kouká z chodby,“ řekl a už se zase zabýval kufrem, „kdekdo si tu běží kolem a dívá se dovnitř, čert aby to vydržel!“

„Ale chodba je přece docela prázdná,“ řekl Karel, jenž tu stál nepohodlně přimáčkнутý na pelest. „Ano, teď,“ řekl muž.

„Vždyť jde přece o ,ted‘,“ myslel si Karel, s tím člověkem je těžká řeč.“

„Natáhněte se na postel, tam máte víc místa,“ řekl muž. Karel šplhal na postel, jak nejlépe uměl, a hlasitě se zasmál, když se mu nezdařil první pokus vyhoupnout se nahoru. Sotva však byl na posteli, zvolal: „Proboha, vždyť jsem úplně zapomněl na svůj kufr!“

„Kdepak je?“

„Nahoře na palubě, jeden známý ho tam hlídá. Jak jen se jmenuje?“ Z tajné kapsy, kterou mu matka všila na cestu do podšívky kabátu, vytáhl vizitku. „Butterbaum, Franz Butterbaum.“

„Potřebujete ten kufr velmi nutně?“

„Samozřejmě.“

„Tak pročpak jste ho svěřil cizímu člověku?“

„Zapomněl jsem dole deštník a běžel jsem si pro něj, ale nechtěl jsem se vláčet s kufrem. Potom jsem ještě ke všemu zabloudil.“

„Vy jste sám? Nikdo vás nedoprovází?“

„Ano, jsem sám.“

„Snad bych se měl toho muže držet,“ blesklo Karlovi hlavou. „Kde hned tak najdu lepšího přítele.“

„Teď jste ztratil také ještě kufr. O deštníku ani nemluví.“ Muž si sedl na židli, jako by ho Karlova záležitost začala teď trochu zajímat. „Věřím však, že kufr ještě není ztracený.“

„Víra tvá tě spasí,“ řekl muž a mocně se podrbal v tmavých, hustých vlasech, „na lodi se mění mravy zároveň s přístavy. V Hamburku by váš Butterbaum kufr možná ohlídal, tady se s největší pravděpodobností ztratí oba beze stopy.“

„To se ale musím hned podívat nahoru,“ řekl Karel a rozhlédl se, kudy by se dostal ven.

„Jen tu zůstaňte,“ řekl muž a strčil ho téměř hrubým úderem do prsou zpátky na postel. „Pročpak?“ zeptal se Karel rozmrzele.

„Protože to nemá smysl,“ řekl muž, „za chvíličku půjdu také, tak půjdeme spolu. Buď vám kufr ukradli, pak se nedá nic dělat, anebo ho ten člověk nechal stát, pak ho tím spíše najdeme, až loď bude úplně prázdná. Zrovna tak i deštník.“

„Vyznáte se na lodi?“ zeptal se Karel nedůvěřivě a připadalo mu, že je nějaký skrytý háček v myšlence jinak přesvědčivé, že se jeho věci nejspíš najdou na prázdné lodi.

„Jsem přece lodní topič,“ řekl muž.

„Vy jste lodní topič!“ zvolal Karel radostně, jako by to předčilo všechno očekávání, opřel se o loket a prohlížel si toho muže důkladněji. „Právě před kajutou, kde jsem spal s jedním Slovákem, bylo okénko, kterým bylo vidět do strojovny.“

„Ano, tam jsem pracoval,“ řekl topič.

„Vždycky jsem se tolik zajímal o techniku,“ řekl Karel a rozvíjel dál svou myšlenku, „a stal bych se později jistě inženýrem, kdybych nemusel jet do Ameriky.“

„A proč jste musel jet?“

„Ale co!“ řekl Karel a odbyl celou tu historii mávnutím ruky.

Přítom se s úsměvem podíval na topiče, jako by ho prosil o shovívavost, dokonce i v záležitosti, k níž se mu nepřiznal.

„Nějaký důvod to jistě má,“ řekl topič a nebylo docela jisté, zda tím chce Karla žádat, aby mu ten důvod pověděl, či zda mu v tom chce zabránit.

„Teď bych se mohl také stát topičem,“ řekl Karel, „rodičům je teď úplně jedno, čím budu.“

„Moje místo bude volné,“ řekl topič, a jak si to plně uvědomil, strčil si ruce do kapes a rázně natáhl na postel nohy, které vězely v plandavých, jakoby kožených, ocelově šedých kalhotách. Karel se musel ještě víc přitlačit ke zdi.

„Vy odcházíte z lodi?“

„Ano, dneska se odtud klidíme!“

„A proč? Nelíbí se vám tu?“

„Tak to tady chodí, vždycky nerozhodujete, zda se něco člověku líbí, nebo nelíbí. Ostatně máte pravdu, také se mi tu nelíbí. Asi to nemyslíte vážně, že byste se mohl stát topičem, ale to se jím pak člověk jistě nejspíš stane. Já vám to tedy vůbec neradím. Když jste chtěl studovat v Evropě, proč nechcete studovat tady? Americké univerzity jsou přece nesrovnatelně lepší než evropské.“

„To je možné,“ řekl Karel, „ale já nemám skoro žádné peníze na studium. Četl jsem sice o někom, kdo ve dne pracoval v obchodě a v noci studoval, až se stal doktorem a, tuším, starostou, ale k tomu je třeba velké vytrvalosti, vidíte? Obávám se, že ta mi chybí. Mimoto jsem nebyl zvlášť dobrý žák, opravdu mi nebylo zatěžko rozloučit se se školou. Tady jsou školy snad ještě přísnější. Anglicky neumím skoro vůbec. Celkem vzato jsou tu dost zaujatí proti cizincům, myslím si.“

„Také jste to už poznal? No, to je dobře. To jste můj člověk. Podívejte se, jsme přece na německé lodi, patří Hambursko-americké línii, proč tu nejsme sami Němci? Proč je vrchní strojník Rumun? Jmenuje se Šubal. To je přece neuvěřitelné. Ten ničema týrá nás Němce na německé lodi! Nemyslete si,“ došel mu dech, mával rukou – „že naříkám jen tak pro nic za nic. Víím, že nemáte žádný vliv a že sám jste ubohý chlapec. Ale to už přestává všechno!“ Několikrát uhodil pěstí do stolu a přitom upřeně pozoroval pěst

dopadající na stůl. „Sloužil jsem přece už na tolika lodích“ – a jmenoval jedním dechem za sebou dvacet jmen, Karel byl úplně zmatený – „a vyznamenal jsem se, byl jsem chválený, kapitáni byli s mou prací spokojeni, byl jsem dokonce několik let na téže obchodní plachetnici“ – vstal, jako by to byl vrchol jeho života – „a tady na téhle kocábce, kde jde všechno jako na drátku, kde nepotřebuješ důvtip, tady nejsem k ničemu, tady jsem Šubalovi pořád v cestě, jsem lenoch, zasluhuji si vyhazov a dostávám svou mzdu jen z milosti. Rozumíte tomu? Já ne.“

„To si nesmíte dát líbit,“ řekl Karel pobouřeně. Téměř zapomněl, že je na nejisté palubě lodi, na pobřeží neznámého světadílu, tak se tu cítil na topičově posteli jako doma. „Byl jste už u kapitána? Už jste se u něho dovolával svého práva?“

„Prosím vás, jděte, jděte raději pryč. Nechci vás tu. Neposloucháte, co říkám, a dáváte mi rady. Jak mám jít ke kapitánovi!“ Topič si zase unaveně sedl a zakryl si rukama obličej.

„Lépe mu poradit nemohu,“ řekl si Karel. Vůbec shledal, že si měl raději dojít pro kufr, a ne tady dávat rady, které se nakonec považují za hloupé. Když mu otec navždy odevzdával kufr, zeptal se žertem: „Jak dlouho jej budeš mít?“ Teď je možná ten věrný kufr už doopravdy ztracený. Jedinou jeho útěchou je, že se otec stěží může dozvědět, v jaké je situaci, i kdyby po tom pátral. Lodní společnost může říci jen to, že dojel až do New Yorku. Karlovi však bylo líto, že téměř ještě nepoužil věci v kufru, ačkoli například už dávno potřeboval vyměnit košili. To tedy šetřil na nepravém místě; bude muset chodit ve špinavé košili právě teď, kdy na začátku své životní dráhy potřebuje chodit čistě oblečený. Jinak by ztráta kufru nebyla ani tak zlá, neboť oblek, který má na sobě, je dokonce lepší než ten v kufru, to byl vlastně jen náhradní oblek, matka mu ho musela ještě před odjezdem narychlo vyspravit. Teď si také vzpomněl, že má v kufru ještě kousek veronského salámu, který mu matka přibalila jako zvláštní dárek, on však z něho snědl jen nepatrný kousek, protože během plavby neměl vůbec chuť k jídlu a úplně mu stačila polévka, kterou rozdělovali v mezipalubí. Teď by však měl ten salám rád po ruce, aby jím uctil topiče. Neboť takové lidi lze snadno získat,

když se jim podstrčí nějaká maličkost, to Karel znal od otce, který rozdával doutníky, a tak si vždy získával nižší zaměstnání, s nimiž měl obchodně co dělat. Teď neměl Karel už nic, co by mohl rozdávat, jen peníze, ale na ty nechtěl prozatím sáhnout, když už snad přišel o kufr. Znovu začal myslet na kufr, ale nemohl teď opravdu pochopit, proč ho při jízdě tak bedlivě hlídal, že pro samé hlídání téměř nespál, když si teď ten kufr nechal tak snadno vzít. Vzpomněl si na těch pět nocí, za nichž neustále podezříval malého Slováka, který ležel dva kavalce vlevo od něho, že má spadeno na jeho kufr. Ten Slovák číhal jen na to, kdy Karla konečně přemůže slabost a na chvíli si zdřímne, aby si mohl přitáhnout kufr dlouhou tyčí, s níž si ve dne stále hrál anebo cvičil. Ve dne vypadal ten Slovák celkem nevinně, ale sotva nastala noc, zvedal se chvílemi na lůžku a díval se smutně po Karlově kufříku. Karel to docela zřetelně pozoroval, neboť co chvíli někdo puzený neklidem vystěhovalců rozsvítil světlo, ačkoliv to bylo podle lodního řádu zakázáno, a pokoušel se luštit nesrozumitelné prospekty vystěhovaleckých agentur. Bylo-li to světlo poblíž, mohl si Karel na chvíli zdřímnout, když však bylo vzdálené nebo když byla tma, musel mít oči dokořán. Toto vypětí ho opravdu vyčerpalo a teď možná bylo úplně nadarmo. Tenhle Butterbaum, kdyby ho tak jednou někde potkal!

V tomto okamžiku zazněly zvenčí do úplného ticha slabé, krátké údery, jako by našlapovaly dětské nohy, zprvu z dálky, pak se blížily, zněly stále silněji a teď se změnilly v klidný pochod mužů. Šli zřejmě jeden za druhým, což bylo v té úzké chodbě přirozené, a bylo slyšet zvuky, jako by řinčely zbraně. Karel, který se už už chtěl natáhnout na posteli ke spánku, v němž by se zbavil všech starostí o kufr a o Slováka, se poděsil a strčil do topiče, aby ho konečně upozornil, neboť to vypadalo, že zástup právě dospěl svým čelem ke dveřím. „To je lodní kapela,“ řekl topič, „hráli nahoře a teď jdou balit. Teď už je po všem a my můžeme jít. Pojd'te!“ Vzal Karla za ruku, v poslední chvíli ještě sundal ze zdi nad postelí zarámovaný obrázek Matky boží, nacpal jej do náprsní kapsy, chopil se svého kufříku a rychle vyšel s Karlem z kabiny.

„Teď půjdu do kanceláře a řeknu těm pánům své mínění. Není tu už žádný cestující, tak nemusím brát ohledy.“ Topič svá slova všelijak opakoval a kopl v chůzi několikrát stranou, aby zašlápl krysu, která jim vběhla do cesty, srazil ji však jen rychleji do díry, k níž se ještě včas dostala. Byl to vůbec pomalý člověk, neboť měl nohy sice dlouhé, ale příliš těžkopádné.

Prošli kuchyňským oddělením, kde několik děvčat ve špinavých zástěrách – naschvál polítych – mylo nádobí ve velkých kádích. Topič si zavolal jakousi Línu, objal ji v pase, vedl si ji kousek s sebou a ona se k němu pořád koketně tiskla. „Teď je výplata, půjdeš se mnou?“ zeptal se.

„Proč se mám namáhat, přines mi peníze raději sem,“ odpověděla, proklouzla mu pod rukou a utekla. „Kdepak jsi splášil toho hezkého hochu?“ volala ještě, ale nečekala už na odpověď. Děvčata přerušila práci a bylo slyšet jejich smích.

Oni však šli dál a přišli ke dveřím, nad nimiž byl malý oblouk, nesený malými pozlacenými karyatidami. Na lodní zařízení to vypadalo dost přepychově. Karel si všiml, že nikdy nebyl v těchto místech, jež byla asi za plavby vyhrazena cestujícím první a druhé třídy, kdežto teď, před velkým úklidem lodi, byly oddělovací dveře vysazeny. Opravdu už také potkali několik mužů, kteří nesli na ramenou košťata a zdravili topiče. Karel žasl, jak je tu rušno, v mezípalubí neměl o tom ani tušení. Podél chodeb byly také nataženy dráty elektrického vedení a bylo neustále slyšet malý zvonek.

Topič zaklepal uctivě na dveře, a když se ozvalo „dále“, vyběhl Karla pohybem ruky, aby bez obav vstoupil. Karel sice vešel, ale u dveří se zastavil. Před třemi okny pokoje viděl mořské vlny, a když pozoroval, jak vesele běží, rozbušilo se mu srdce, jako by se ani nebyl na moře díval nepřetržitě po pět dlouhých dnů. Velké lodi si navzájem křížily cestu a poddávaly se příboji, jen pokud to jejich váha dovolovala. Podíval-li se člověk přimhouřenýma očima, zdálo se mu, že se ty lodě kolébají pod svou vlastní tíhou. Na stožárech měly úzké, ale dlouhé vlajky, které byly jízdou napjaté, ale přesto se ještě třepetaly. Třeskly pozdravné salvy, pravděpodobně z válečných lodí, jedna taková

loď neplula ani zvlášt' daleko od nich a zdálo se, že bezpečná, hladká, a přece nikoli zcela vyvážená plavba hýčká dělové hlavně, jejichž ocelové pláště vrhaly třpytivé reflexy. Jen v dálce bylo možné, alespoň ode dveří, pozorovat malé loďky a čluny, jak v houfech vjíždějí do volného prostoru mezi velkými loďmi. Za tím vším stál New York a hleděl na Karla stasisíci okny svých mrakodrapů. Ano, v tomto pokoji člověk věděl, kde je.

U kulatého stolu seděli tři pánové, jeden byl lodní důstojník v modré námořnické uniformě, druzí dva byli přístavní úředníci v černých amerických uniformách. Na stole ležely vysoko nakupeny různé doklady; důstojník je nejdřív zběžně přehlédl s perem v ruce a pak je podal těm druhým dvěma. Ti je střídavě četli, dělali si výpisky, vkládali je do aktovek, pokud zrovna ten z nich, který skoro neustále malinko skřípal zuby, nediktoval něco svému kolegovi do protokolu.

U okna seděl za psacím stolem zády ke dveřím menší pán a zaměstnával se velkými folianty, jež měl před sebou seřazeny na pevné policiče ve výši hlavy. Vedle něho stála otevřená pokladna, která se aspoň na první pohled zdála prázdná.

Druhé okno bylo volné a z něho byla nejlepší vyhlídka. Blízko třetího však stáli dva pánové a polohlasně hovořili. Jeden se opíral o stěnu, měl na sobě lodní uniformu a pohrával si s jílcem kordu. Pán, se kterým mluvil, byl obrácený k oknu, a když se pohnul, bylo možné tu a tam zahlédnout některé z řádů, jež měl jeho společník na prsou. Byl v civilu a měl tenkou bambusovou hůlku, která rovněž odstávala jako kord, protože stál s rukama v bok.

Karel neměl mnoho času, aby si všechno prohlédl, neboť brzy k nim přistoupil sluha, podíval se na topiče, jako by sem nepatřil, a zeptal se ho, co vlastně chce. Topič odpověděl právě tak tiše, jako byl tázán, že chce mluvit s panem vrchním pokladníkem. Sluha zamítl tuto prosbu za svou osobu pohybem ruky, ale přesto šel po špičkách k pánovi s folianty, vyhýbal se přitom velkým obloukem kulatému stolu. Tento pán – bylo to jasně vidět – přímo strnul nad sluhovými slovy, avšak nakonec se obrátil k muži, který si přál s ním hovořit, a potom přísně a odmítavě zamával rukama proti topiči a pro jistotu také proti

sluhovi. Nato se sluha vrátil k topiči a řekl mu tónem, jako by se mu s něčím svěřoval: „Klid'te se okamžitě z pokoje!“

Topič po této odpovědi pohlédl na Karla, jako by byl Karel jeho duší, která si němě stěžuje na svůj zármutek. Karel se už nerozmýšlel a vyrazil, přeběhl napříč pokojem, dokonce lehce zavadil o důstojníkovu židli, sluha běžel příkrčený za ním, rozpřáhl ruce, aby ho chytil, jako by honil nějaký hmyz, ale Karel byl u stolu vrchního pokladníka první a přidržel se stolu pro případ, že by se ho sluha snad pokoušel odtáhnout.

V pokoji bylo ovšem hned plno ruchu. Lodní důstojník sedící u stolu vyskočil, pánové z přístavního úřadu přihlíželi klidně, ale pozorně, oba pánové u okna společně vykročili, sluha ucouvl, neboť myslel, že už ho není třeba tam, kde projevují zájem vznešení pánové. U dveří čekal topič napjatě na okamžik, kdy bude třeba jeho pomoci. Vrchní pokladník se otočil v křesle velkým obloukem doprava.

Z tajné kapsy, kterou neváhal ukázat těmto lidem, vylovil Karel cestovní pas a místo dalšího představování jej otevřel a položil na stůl. Vrchní pokladník zřejmě považoval pas za cosi vedlejšího, neboť jej dvěma prsty nedbale odsunul stranou, a Karel pas zase zastrčil, jako by tato formalita byla uspokojivě vyřízena.

„Dovoluji si říci,“ začal pak, „že se podle mého názoru panu topiči stala křivda. Je zde jistý Šubal a ten si na něho zasedl. Pan topič už sloužil k naprosté spokojenosti na mnoha lodích, může vám je všechny vyjmenovat, je pilný, má svou práci rád a je opravdu nepochopitelné, proč by neobstál právě na této lodi, kde přece služba není zdaleka tak těžká, jako je na příklad na obchodních plachetnicích. Může to tedy být jen pomluva, co mu brání v postupu a připravuje ho o uznání, kterého by se mu jinak zcela určitě dostalo. Já jsem o této záležitosti mluvil jen povrchně, jednotlivé stížnosti vám řekne sám.“

Karel se s touto řečí obrátil na všechny pány, neboť skutečně také všichni poslouchali a zdálo se daleko pravděpodobnější, že se spíš mezi všemi najde jeden spravedlivý, než že by tím spravedlivým byl právě vrchní pokladník. Mimoto Karel chytře zamlčel, že zná topiče teprve tak krátkou dobu. Ostatně mluvil by

ještě daleko lépe, kdyby ho nemátl červený obličej pána s bambusovou hůlkou, kterého poprvé zahlédl z místa, kde teď stál.

„To všechno je naprostá pravda,“ řekl topič dříve, než se ho někdo zeptal, dokonce dříve, než se na něho vůbec někdo podíval. Tato topičova ukvapenost by bývala velkou chybou, kdyby se muž s rády, jistě to byl kapitán, jak se teď Karlovi ujasnilo, zřejmě nerozhodl, že topiče vyslechne. Vztáhl totiž ruku a hlasem pevným jako rány kladivem zavolal na topiče: „Pojďte sem!“ Teď záviselo všechno na tom, jak se topič zachová, neboť o spravedlivosti jeho věci Karel nepochyboval.

Na štěstí se při této příležitosti ukázalo, že topič prošel už hezký kus světa. Se vzorným klidem vyndal z kufříku naráz svazeček papírů a zápisník, zcela pominul vrchního pokladníka, a jako by se to rozumělo samo sebou, šel s tím ke kapitánovi a rozložil své důkazy na okenním rámu. Vrchnímu pokladníkovi nezbývalo, než aby se tam obtěžoval sám. „Ten člověk je známý stěžovatel,“ řekl na vysvětlenou, „je víc v pokladně než ve strojně. Dohnal Šubala, toho klidného člověka, k úplnému zoufalství. Poslyšte!“ obrátil se na topiče, „vy už opravdu zacházíte příliš daleko se svou dotěrností. Kolikrát vás už vyhodili z pokladny, jak si to zasluhujete, protože vaše požadavky jsou docela, naprosto a bez výjimky neoprávněné! Kolikrát jste odtamtud přiběhl do hlavní pokladny! Kolikrát vám řekli po dobrém, že Šubal je váš bezprostřední nadřízený a že se jako jeho podřízený musíte dohodnout jedině s ním! Teď si ještě přijdete sem, když tu je pan kapitán, nestydíte se obtěžovat dokonce i jeho a ještě k tomu se opovažujete přivést si toho kloučka, kterého vidím na lodi vůbec poprvé a kterého jste zpracoval, aby za vás přednesl vaše nechutná obvinění!“

Karel se usilovně držel, aby se k němu nevrhl. Ale už tu byl také kapitán a řekl: „Poslechněme si také jednou toho muže. Beztak mi připadá, že si Šubal počíná poslední dobou až příliš samostatně; tím ovšem nemíním říci nic ve váš prospěch.“ Poslední slova platila topiči; bylo jen přirozené, že se ho nemohl hned zastat, ale zdálo se, že je všechno na dobré cestě. Topič začal vysvětlovat a překonal se hned na začátku, neboť dával Šubalovi titul „pan“.

Karel byl u opuštěného psacího stolu vrchního pokladníka tak potěšený, že samou radostí co chvíli zmáčkl váhu na dopisy. Pan Šubal je nespravedlivý! Pan Šubal dává přednost cizincům! Pan Šubal vykázal topiče ze strojovny a nechal ho čistit záchody, to přece určitě není práce pro topiče! Jednou projevil dokonce pochybnosti o schopnostech pana Šubala, které prý jsou spíše zdánlivé než skutečné. Karel se při těchto slovech zadíval upřeně na kapitána s důvěrou, jako by byl jeho kolega, a s přáním, aby se kapitán nenechal ovlivnit v topičův neprospěch jeho poněkud neobratným způsobem vyjadřování. Ze všech těch řečí se nakonec nikdo nedozvěděl nic podstatného, a ačkoli kapitán stále ještě hleděl před sebe a v očích se mu zračilo odhodlání vyslechnout tentokrát topiče až do konce, docházela přece ostatním pánům trpělivost a brzo už nevládl topičův hlas neomezeně v místnosti, což bylo na pováženou. Muž v civilu začal jako první mávat svou bambusovou hůlkou a ťukal na parkety, i když jen potichu. Ostatní pánové se ovšem tu a tam na něho podívali, pánové z přístavního úřadu, kteří měli zřejmě naspěch, sáhli zase po spisech a začali si je prohlížet, třebaže ještě poněkud roztržitě, lodní důstojník si zase přišoupl stůl blíž a vrchní pokladník, který myslel, že má vyhráno, si zhluboka ironicky povzdechl. Nezájmu, jenž se všech zmocnil, zdál se uchráněný jedině sluha, který soucitně chápal utrpení chudého člověka, podrobeného velkým pánům, a vážně přikyvoval Karlovi, jako by tím chtěl cosi vysvětlit.

Před okny plynul zatím dál přístavní život, kolem jela plochá nákladní loď a způsobila v pokoji téměř tmu, neboť byla naložená velkou hromadou sudů, jež byly zřejmě obdivuhodně srovnané, když se nerozkutálely; malé motorové čluny, které by si Karel mohl teď dobře prohlédnout, kdyby měl pokdy, hnaly se rovněž do dáli, řízené hbitými pohyby muže stojícího zpřímá u kormidla! Podivná plovoucí tělesa se tu a tam sama vynořovala z neklidné vody, byla hned zase zaplavena a ztrácela se udivnému zraku pod vodou; čluny zámořských parníků poháněli vpřed rázně veslující námořníci a uvnitř seděli cestující tak, jak tam byli namačkáni, tiše a plní očekávání, třebaže někteří nemohli odolat, aby neotáčeli hlavy po měnící se scénérii. Neko-

nečný pohyb, neklid, přenesený z neklidného živlu na bezbranné lidi i na jejich díla!

Ale všechno nabádalo ke spěchu, k zřetelnosti, k naprosto přesnému vylíčení; co však dělal topič? Rozpovídal se sice, až se zpotil, už dlouho nemohl udržet roztrášenýma rukama papíry na okně; napadaly ho o překot nejrůznější stížnosti na Šubala, z nichž by podle jeho názoru postačila jedna jediná, aby Šubala úplně zničila, ale to, co dokázal kapitánovi přednést, byla jen žalostná změt' všeho možného. Muž s bambusovou hůlkou si už dlouho tiše pohvizdoval do stropu, pánové z přístavního úřadu už zadrželi důstojníka u svého stolu a tvářili se, jako by ho už vůbec nechtěli pustit, vrchnímu pokladníkovi zabránil zřejmě jen kapitánův klid, aby nevyjel, sluha v pozoru čekal, že mu jeho kapitán co nevidět dá rozkaz, jak má naložit s topičem.

Teď už Karel nemohl zůstat nečinný. Pomalu tedy vykročil ke skupině, ale tím rychleji si cestou rozmýšlel, jak by co nejobratněji zasáhl. Byl skutečně nejvyšší čas, už jen malou chvilku, a mohli by docela dobře oba dva vylézt z kanceláře. Kapitán je možná dobrý člověk a mimoto má, jak se Karlovi zdálo, právě teď nějaký zvláštní důvod, aby se ukázal spravedlivým nadřízeným, ale konec konců se do něho nemůže hučet do nekonečna, a právě to topič dělal, ovšem proto, že byl v hloubi duše bezmezně rozhořčený.

Karel tedy řekl topiči: „Musíte vyprávět jednodušeji, jasněji, tak, jak to vyprávíte, nemůže to pan kapitán posoudit. Copak zná všechny strojníky a poslíčky jménem, nebo dokonce křestním jménem, aby hned věděl, o koho jde, sotva takové jméno vyslovíte? Urovnejte si přece své stížnosti, řekněte nejdůležitější napřed a postupně ostatní, pak už snad nebude ani třeba, abyste se o většině z nich vůbec zmiňoval. Mně jste to přece vždycky líčil tak jasně!“

„Když mohou v Americe krást kufry, může člověk také tu a tam zalhat,“ myslel si na omluvu.

Kdyby to jen pomohlo! Nebylo snad už příliš pozdě? Topič sice hned umlkl, když uslyšel známý hlas, ale sám už ani Karla dobře nepoznával očima úplně zalitýma slzami, jimiž oplakával uraženou mužskou čest, strašné vzpomínky i svou nynější velkou

tíseň. Jak by také mohl – Karel to mlčky uznával tváří v tvář topiči, který nyní zmlkl – jak by také teď mohl najednou změnit svůj způsob vyjadřování, když se mu přece zdálo, že už uvedl všechno, co bylo třeba říci, a nedošel nejmenšího uznání, ale že zároveň neřekl ještě vůbec nic, a nemůže přece teď na pánech žádat, aby znova všechno vyslechli. V takové chvíli si ještě přijde Karel, jeho jediný zastánce, chce mu dát dobré ponaučení, ale místo toho mu ukazuje, že všechno, všechno je ztraceno.

„Kéž bych přišel dříve, místo abych se díval z okna,“ řekl si Karel, sklonil před topičem tvář a spustil ruce na švy kalhot na znamení, že je konec veškeré naděje.

Ale topič to nepochopil, vytušil snad, že mu Karel cosi tajně vytýká a v dobrém úmyslu, aby mu to rozmluvil, dovršil své počínání tím, že se teď začal s Karlem hádat. Teď, kdy přece pánové u kulatého stolu byli už dávno pohoršeni zbytečným hlučím, který je rušil v jejich důležité práci, kdy vrchní pokladník pomalu shledával kapitánovu trpělivost nepochopitelnou a jen tak tak že okamžitě nevybuchl, kdy sluha zas už úplně ve sféře svých pánů měřil topiče divokým pohledem a kdy konečně muž s bambusovou hůlkou, na něhož se i sám kapitán občas přátelsky podíval, byl už vůči topiči docela otupělý, ba byl jím zhnusený, a vytáhnul malý zápisník a zřejmě zaměstnaný docela jinými záležitostmi, tčkal očima mezi zápisníkem a Karlem.

„Vždyť já vím,“ řekl Karel a měl co dělat, aby se ubránil přívalu slov, jež topič na něho chrlil, ale dokázal se během celého sporu ještě přátelsky na topiče usmívat, „máte pravdu, máte, nikdy jsem o tom nepochyboval.“ Rád by mu podržel rozmáchnuté ruce z obavy, aby ho topič neuhodil, ještě raději by ho ovšem zatlačil někam do kouta a pošeptal mu několik tichých, chlácholivých slov, aby je nikdo jiný neslyšel. Ale topič se už neznal. Karel teď už dokonce nacházel jakousi útěchu v myšlence, že topič může v krajním případě silou svého zoufalství přemoci všech sedm mužů, jak tu jsou. Když se člověk podíval na psací stůl, zahlédl ovšem na něm desku se spoustou tlačítek elektrického vedení a pouhým stiskem ruky bylo možné vzbouřit celou loď se všemi jejími chodbami, plnými nepřátelských lidí.

Vtom přistoupil ke Karlovi muž s bambusovou hůlkou, který přece dosud neprojevil ani trochu zájmu a zeptal se ne zvlášť hlasitě, ale zřetelně, že to bylo slyšet přes všechny topičův křik: „Jakpak se vlastně jmenujete?“

V tom okamžiku někdo zaklepal, jako by čekal za dveřmi, až ten muž pronese ona slova. Sluha se podíval na kapitána a kapitán přikývl. Nato šel sluha ke dveřím a otevřel je. Venku stál ve starém šosatém kabátě muž střední postavy, který se podle svého vzhledu vlastně nehodil pro práci strojníka, byl to – Šubal. Kdyby to Karel nepoznal všem na očích, v nichž se zračilo jakési uspokojení, jehož nebyl prost ani kapitán, musel by to s úlekem vidět na topiči, který napjal paže a zaťal pěsti tak, jako by toto sevření bylo pro něho ze všeho nejdůležitější a jako by byl připravený dát do něho všechnu životní sílu, kterou v sobě má. Tam teď vězela všechna jeho síla, i ta, která ho vůbec držela na nohou.

Zde tedy byl nepřítel, veselý a svěží ve svátečním obleku, pod paží měl knihu, pravděpodobně topičovy výplatní listiny a pracovní výkazy, díval se jednomu po druhém do očí a dával bezostyšně najevo, že chce především zjistit, jak je kdo naladěný. Ihned si získal všech sedm mužů, neboť i když kapitán měl dříve proti němu jisté námitky nebo je možná jen předstíral, připadalo mu asi po nesnázích, které mu způsobil topič, že už nemůže Šubalovi vůbec nic vytknout. Proti člověku, jaký je topič, není ani možné postupovat dostatečně přísně a dá-li se něco vytknout Šubalovi, pak jenom to, že nedovedl za tu dobu zlomit topičovu vzpurnost natolik, aby se dnes už neodvážil objevit před kapitánem.

Dalo se snad ještě čekat, že se přímé střetnutí topiče se Šubalem ani před lidmi nemine účinkem, jaký mu přísluší před vyšším fórem, neboť i když se Šubal dovedl dobře přetvařovat, vůbec nebylo jisté, že to vydrží do konce. Postačil by krátký záblesk jeho špatnosti, a aby byla pánům jasně patrná, o to by se Karel už postaral. Vždyť už přibližně znal bystrost, slabosti, nálady jednotlivých pánů a z tohoto hlediska nebyl ztracený čas, který tu dosud strávil. Jen kdyby si topič lépe počínal, ale ten se zdál naprosto neschopný boje. Kdyby mu Šubala podrželi, do-

kázal by asi rozbít tu nenáviděnou lebku pěstmi. Ale sotva asi byl schopný dojít k němu i jen těch několik kroků. Proč Karel nepředvídal, co se dalo předvídat tak snadno, že Šubal musí konečně přijít, ne-li z vlastního popudu, tedy proto, že ho zavolá kapitán? Proč se cestou s topičem nedomluvil na přesném válečném plánu, místo aby beznadějně nepřipravený, jak se ve skutečnosti stalo, prostě vstoupil tam, kde byly dveře? Je topič vůbec ještě schopen mluvit, říkat ano a ne, jak by bylo třeba při křížovém výslechu, k němuž by ovšem došlo jen v nejpříznivějším případě? Stál tu rozkročený, nejistý v kolenou, hlavu měl poněkud zvrácenou a vzduch proudil otevřenými ústy, jako by uvnitř už nebyly plíce, do nichž by vnikal.

Karel se ovšem cítil tak silný a při smyslech, jak snad doma nikdy nebyl. Kdyby ho tak mohli spatřit jeho rodiče, jak hájí dobro v cizí zemi před váženými osobnostmi, a třebaže ještě nezvítězil, je přece úplně připravený, aby dobyl konečného vítězství! Změnili by pak své mínění o něm? Posadili by ho mezi sebe a pochválili by ho? Pohlédli by mu jednou, jedinkrát do očí, které jim jsou tak oddány? Nejisté otázky a nejméně vhodný okamžik, aby si je kladl!

„Přicházím, protože se domnívám, že mě topič obviňuje z nějaké nepoctivosti. Jedno děvče z kuchyně mi řeklo, že ho vidělo, jak sem jde. Pane kapitáne, a vy všichni, pánové, jsem připravený vyvrátit každé obvinění svými spisy, a bude-li třeba, výpověďmi nezaujatých a neovlivněných svědků, kteří stojí za dveřmi.“ Tak pravil Šubal. To byla ovšem jasná, mužná řeč a podle toho, jak se změnil výraz ve tvářích posluchačů, dalo se soudit, že poprvé po dlouhé době zase slyší lidské zvuky. Nepozorovali ovšem, že i tato krásná řeč má své mezery. Proč první věcné slovo, které ho napadlo, bylo „nepoctivost“? Měl snad topič ve svém obviňování vycházet z toho, místo z jeho národní zaujatosti? Děvče z kuchyně vidělo topiče jít do kanceláře a Šubal hned pochopil, oč jde? Nebylo to vědomí viny, co bystřilo jeho chápavost? Hned si přivedl svědky a ještě k tomu tvrdil, že jsou nezaujatí a neovlivnění? Darebáctví, nic než darebáctví! Ti pánové to trpí a ještě to uznávají za správné jednání? Proč nechal

zřejmě uplynout velmi dlouhou dobu mezi hlášením děvčete a svým příchodem? Rozumí se, že jen proto, aby topič pány tak unavil, že pozvolna ztratí schopnost jasně usuzovat, neboť Šubal se musel především obávat jejich soudnosti. Což nezaklepal Šubal, který jistě stál už dlouho za dveřmi, teprve ve chvíli, kdy zcela vedlejší otázka onoho muže v něm vzbudila naději, že topič je vyřízený?

Všechno bylo jasné a Šubal to také bezděky tak podal, ale těm pánům se to musí ukázat jinak, ještě víc po lopatě. Je třeba je vyburcovat. Tak rychle, Karle, využij aspoň teď čas, dříve než vstoupí svědkové jako záplava a všechno přehluší.

Kapitán však právě pokynul Šubalovi, ten hned odstoupil stranou, jako by jeho záležitost byla na chvílku odložena, a začal se potichu bavit se sluhou, který se k němu hned přidal, díval se přitom postranními pohledy na topiče, na Karla a velmi přesvědčivě rozkládal rukama. Zdálo se, že Šubal tak nacvičuje svou příští řeč.

„Nechtěl jste se toho mladého muže na něco zeptat, pane Jakobě?“ řekl kapitán muži s bambusovou hůlkou za všeobecného mlčení.

„Pravda,“ řekl pán a poděkoval malou úklonou za tuto pozornost. Potom se Karla ještě jednou zeptal: „Jak se vlastně jmenujete?“

Karel se domníval, že prospěje hlavní záležitosti, když rychle vyřídí rušivý dotaz tvrdošíjného tazatele, a proto se nepředstavil, jak byl zvyklý, předložením pasu, který by musel teprve hledat, nýbrž jen krátce odpověděl: „Karel Rossmann.“

„Ale,“ řekl muž oslovený jménem Jakob a zprvu ustoupil s téměř nevěřícím úsměvem. Také v tvářích kapitána, vrchního pokladníka, lodního důstojníka, ba dokonce sluhy se zřejmě zračil úžas nad Karlovým jménem. Jen pánové od přístavního úřadu a Šubal zůstali lhostejní.

„Ale,“ opakoval pan Jakob a přistoupil poněkud strnulými kroky ke Karlovi, „potom jsem přece tvůj strýc Jakob a ty jsi můj milý synovec. Vždyť jsem to po celou tu dobu tušil!“ řekl kapitánovi, než objal a políbil Karla, což Karel mlčky strpěl.

„Jak se jmenujete vy,“ zeptal se Karel, když cítil, že strýc uvolnil paže, sice velmi zdvořile, ale bez jakéhokoli dojetí, a snažil se odhadnout, jaké následky by ta nová událost mohla mít pro topiče. Zatím nic nenasvědčovalo tomu, že by Šubal mohl mít z té věci nějaký prospěch.

„Tak přece pochopte své štěstí, mladý muži,“ řekl kapitán, jemuž se zdálo, že se Karel svou otázkou dotýká vážnosti pana Jakoba, který se postavil k oknu, patrně proto, aby nemusel ostatním ukázat svou vzrušenou tvář, kterou si ostatně otíral kapesníkem. „Je to senátor Edward Jakob, který se k vám hlásí jako váš strýc. Čeká vás teď skvělá životní dráha, jaké jste se asi vůbec nenadál. Pokuste se to pochopit, pokud je to v první chvíli možné, a vzpamatujte se!“

„Mám sice v Americe strýce Jakoba,“ řekl Karel, obrácený ke kapitánovi, „ale rozuměl-li jsem správně, je jméno Jakob jen příjmením pana senátora.“

„Tak jest,“ řekl kapitán pln očekávání.

„No, můj strýc Jakob, bratr mé matky, se jmenuje Jakob křestním jménem, kdežto jeho příjmení by ovšem muselo znít stejně jako příjmení matčino, která je rozená Bendelmayerová.“

„Pánové!“ zvolal senátor na toto Karlovo vysvětlení a hbitě se vrátil od okna, kde se vzpamatoval. S výjimkou přístavních dělníků se všichni rozesmáli, někteří jakoby dojetím, smích ostatních byl neproniknutelný.

„To, co jsem řekl, přece nebylo tak směšné,“ myslel si Karel.

„Pánové,“ opakoval senátor, „proti mé i proti své vůli jste svědky malého rodinného výjevu, a proto nemohu jinak než podat vám vysvětlení, neboť se domnívám, že úplně zasvěcený je pouze pan kapitán.“ Po této zmínce se oba uklonili.

„Teď si ale musím opravdu dávat pozor na každé slovo,“ řekl si Karel a potěšilo ho, když postranním pohledem zpozoroval, že se do topiče začíná vracet život.

„Žiji po všechna ta dlouhá léta svého pobytu v Americe – slovo pobyt se zde ovšem dobře nehodí pro amerického občana, kterým jsem celou duší – po všechna ta dlouhá léta tedy žiji bez jakéhokoli styku se svými evropskými příbuznými z důvodů, jež

sem za prvé nepatří a o nichž za druhé nemohu vyprávět proto, že by mě to opravdu příliš rozrušilo. Bojím se dokonce okamžiku, kdy snad budu nucen o nich vyprávět svému milému synovci, neboť při tom bude bohužel nezbytné, abych otevřeně promluvil o jeho rodičích a o jejich rodině.“

„Je to můj strýc, bezpochyby,“ řekl si Karel a poslouchal, „pravděpodobně si dal změnit jméno.“

„Můj milý synovec byl tedy svými rodiči jednoduše odstraněn – nazvěme tu věc pravým jménem – tak, jako se vyhazuje za dveře kočka, když zlobí. Nemám naprosto v úmyslu přikrášlovat, co můj synovec provedl, že byl takto potrestán, ale jeho provinění je takového rázu, že je stačí nazvat jménem, a už tím se z velké části omlouvá.“

„Dobře se to poslouchá,“ myslel si Karel, „ale nechci, aby všechno vyprávěl. Nemůže to ostatně ani vědět. Odkud také?“

„Byl totiž,“ pokračoval strýc a nakláněl se nad bambusovou hůlku, kterou před sebou opřel o podlahu, a skutečně se mu tak podařilo setřít zbytečně slavnostní ráz, jaký by ten výjev jinak nezbytně měl, „byl totiž svedený služebnou, Janou Brummerovou, asi pětaticetiletou ženskou. Rozhodně se nechci slovy ‚byl svedený‘ svého synovce dotknout, ale je přece jen těžké najít jiný, stejně výstižný výraz.“

Karel, který přistoupil již hodně blízko ke strýci, se otočil, aby vyčetl z tváří přítomných, jakým dojmem na ně to vyprávění působí. Nikdo se neusmál, všichni trpělivě a vážně poslouchali. Ostatně ani není zvykem smát se senátorovu synovci při první příležitosti, která se naskytne. Dalo by se spíš už říci, že se usmál na Karla topič, i když jen nepatrně, bylo to však potěšující jako nová známka života i omluvitelné, neboť Karel předtím dělal v kabině takové tajnosti s věcí, která se teď veřejně rozhlásila.

„Tak tahle Brummerová,“ pokračoval strýc, „má teď s mým synovcem dítě, zdravého chlapce, kterého dala pokřtít jménem Jakob, bezpochyby po mé maličkosti, o níž se můj synovec zmínil jistě jen zcela mimochodem, ale která zřejmě na to děvče udělala velký dojem. Naštěstí, dodávám. Neboť protože se rodiče chtěli vyhnout placení alimentů, popřípadě jinému skandálu,